

H.P. Blavatsky (HPB) in Tibet

Pedro Oliveira

Pedro Oliveira is voormalig onderwijscoördinator van de TS in Australië. Hij was in Adyar in de begin jaren 90 internationaal secretaris en later hoofd van de redactie. Dit artikel is eerder verschenen in *The Theosophist* Vol. 145,4 januari 2024, onder de titel: HPB in Tibet.

Onder de vele mysteries in het leven van H.P. Blavatsky (HPB) ligt de centrale vraag wie ze werkelijk was. Geleerden van verschillende richtingen hebben haar omschreven als een 'avontuurlijke reiziger', een 'wilskrachtige vrouw', een Russische schrijfster die zich bezighield met het 'occulte', een 'helderziende' en een 'medium', plus veel minder vriendelijke beschrijvingen. Een veelzijdig leven als het hare riep eveneens verschillende percepties op van haar, die inderdaad een sterk onafhankelijke vrouw was die de wereld rondreisde, soms naar verboden plaatsen zoals Tibet. Maar door de beschrijving die haar leraren van haar gaven kunnen wij pas echt haar werk in de wereld begrijpen: het aankondigen van de wedergeboorte van de esoterische traditie in de westerse wereld. Voor hen was ze Upasika, een ingewijde chela.

Zelfs tijdens haar eigen leven speelden mensen met het woord 'initiatie' om aandacht, volgers, macht en geld aan te trekken. In de wereld van vandaag is het een merk geworden, een bedrijfslogo dat wordt gebruikt door veel zichzelf verheerlijkende individuen om een 'spiritueel' imperium om zich heen te bouwen, waarbij ze voortdurend de boodschap verkopen dat de 'goeroe/ingewijde/avatar' de top van spirituele verlichting heeft bereikt en dat we hem of haar alleen maar hoeven te volgen. Maar dat kost dan wel geld.

In tegenstelling tot zulke lieden nam HPB vrijwillig een leven op zich van volledige zelfopoffering om zich voor te bereiden op het werk dat haar door de Meesters was opgedragen. Door dit te doen trok ze de minachting en tegenstand van de wereld aan, moest ze verraad en schande trotseren en werd ze het onderwerp van een meedogenloze campagne van karaktermoord en kwaadaardigheid.

Voor een diep spiritueel, gevoelig persoon, die een serieus proces van innerlijke, spirituele transformatie onderging, moet het een onuitsprekelijke beproeving zijn geweest om aan het ontvangende eind van de meest verachtelijke stromingen van de wereld te staan. De passages hieronder geven, soms in detail, het unieke proces weer dat HPB

H.P. Blavatsky

doormaakte. Het spreekt voor zich dat alleen een zeer vindingrijk individu dit kon doorstaan zoals zij dat deed, zonder enige verleiding van persoonlijk gewin.

Hieronder staat de beschrijving van de Mahatma's van het uitdagende proces dat een kandidaat naar de staat van chelaschap leidt, die HPB bereikte:

Ieder mens heeft ontzaglijke mogelijkheden in zich, en het is de plicht van de adepten om de would-be chela te omringen met omstandigheden die hem in staat zullen stellen het 'pad-van-de-rechterhand' te volgen,— als hij het vermogen om dat te doen in zich heeft. Het is ons net zo min geoorloofd om de kandidaat de kans te onthouden als om hem te leiden en in het juiste spoor te brengen. Op zijn best kunnen we hem tonen — nadat zijn proeftijd met succes is afgelopen — dat als hij dit doet, het goed zal gaan; als hij het andere doet, het fout gaat. Maar zolang hij die periode niet achter de rug heeft, laten we hem naar beste kunnen zijn eigen strijd uitvechten; en dit moeten we nu en dan ook doen met hogere en ingewijde chela's, zoals HPB, zodra het hun is toegestaan in de wereld te werken, wat wij allen min of meer vermijden¹.

In de volgende passages wijst Mahatma Koot Hoomi (KH) erop hoe de leiders van de adepten lang zochten naar iemand als HPB en hoe de oprichting van de Theosophical Society (TS) werd bedacht door de Broederschap van Adepten:

Na bijna een eeuw van vruchteloos zoeken, moesten onze chefs gebruik maken van de enige gelegenheid die er was een Europees lichaam op Europese bodem uit te zenden om als verbindingsschakel te dienen tussen dat gebied en het onze².

Koot Hoomi

Op 17 november a.s. zal de zevenjarige proeftijd, die de Society bij haar oprichting werd gegeven om ons op tactvolle wijze te 'prediken', zijn verstreken. Een of twee van ons hoopten dat de wereld in intellectuele, zo niet intuïtieve zin, zover was gevorderd, dat de Occulte leer intellectueel ingang kon vinden en de stoot tot een nieuwe cyclus van occult onderzoek kon worden gegeven. Anderen — die, zoals het er nu uitziet, verstandiger waren, — verschilden van oordeel, maar de toestemming om de proef te nemen werd gegeven. Daarbij werd echter bedongen dat het experiment onafhankelijk van onze persoonlijke leiding zou worden uitgevoerd; dat er geen abnormaal ingrijpen door onszelf zou plaatsvinden. Zo vonden we, al zoekende, in Amerika de man die als leider kon dienen — een man met grote morele moed, onbaatzuchtig en met andere goede eigenschappen. Hij was op verre na niet de beste, maar (zoals de heer Hume het in HPB's geval uitdrukt)— hij was de beste die beschikbaar was. Wij brachten hem in aanraking met een vrouw met exceptionele en wonderbaarlijke begaafdheden. Gepaard aan deze had zij grote persoonlijke gebreken, maar zoals zij was, leefde er geen tweede die voor deze taak geschikt was. We zonden haar naar Amerika, brachten hen bij elkaar — en de proef begon³.

De bovengenoemde passages impliceren sterk dat het succes van de nieuwe onderneming — de TS en de verspreiding van theosofie — in niet geringe mate

gebaseerd was op HPB's occulte training in Tibet. Het wordt duidelijk dat een dergelijke training niet in een ander land kon worden gegeven, maar haar fysieke aanwezigheid vereiste in dat afgelegen land waar haar leraren woonden.

Geoffrey Barborka presenteert in zijn inzichtelijke boek *H.P. Blavatsky, Tibet and Tulku* belangrijk bewijs niet alleen van haar reizen naar Tibet, maar ook enkele vluchtige glimpen van de innerlijke training die zij onderging onder leiding van de Mahatma's. Barborka citeert de volgende brief van HPB aan A. P. Sinnett:

Ik zeg ... tegen de wereld: 'Dames en heren, ik ben in uw handen en onderworpen en ondergeschikt aan de jury van de wereld, maar pas sinds ik de TS heb opgericht. Tussen de H.P. Blavatsky van 1875 en de HPB van 1830 tot die datum, is een sluier getrokken en u heeft absoluut niets te maken met wat er zich daarachter afspeelde, voordat ik als een publiek personage verscheen. (...)

Mijn hele leven, behalve de weken en maanden die ik doorbracht met de Meesters in Egypte of Tibet, is zo onlosmakelijk verbonden met gebeurtenissen waarvan de geheimen en de reële werkelijkheid de doden en de levenden betreffen. Ik ben alleen verantwoordelijk voor hun uiterlijke verschijning ...'

In de volgende passage antwoordt HPB op een criticus, Arthur Lillie, over haar reizen in Tibet:

Ik zal hem [Arthur Lillie] ook vertellen dat ik in verschillende periodes in Klein-Tibet en Groot-Tibet ben geweest en dat deze periodes gecombineerd meer dan zeven jaar bedragen. Toch heb ik nooit mondeling of met mijn handtekening verklaard dat ik zeven opeenvolgende jaren in een klooster heb doorgebracht. Wat ik heb gezegd en nu herhaal, is dat ik in lamaïstische kloosters ben geweest; dat ik Tzi-gadze, het Tashi-

Foto: Nomad Bikers - Unsplash

Lhünpo-gebied en de omgeving ervan heb bezocht, en dat ik verder in Tibet ben geweest en op zulke plekken die een andere Europeaan nog nooit heeft bezocht en ook niet kan hopen te bezoeken.'

In hetzelfde antwoord aan Lillie vertelt HPB dat ze haar leraren heeft ontmoet nabij de grens van Tibet:

Slechts twee jaar geleden, zoals ik kan bewijzen door talrijke getuigen, toen ik van Chandernagor naar Darjeeling reisde, stapte ik halverwege uit de trein in plaats van direct erheen te gaan. Ik werd opgewacht door vrienden met een vervoermiddel en ging met hen naar het gebied van Sikkim, waar ik mijn Meester en Mahatma Koot Hoomi, vond. Vandaar vijf mijl door het oude grensgebied van Tibet⁴.

In een brief aan Sinnett herinnert HPB zich een kort maar betekenisvol bezoek aan de ashrama van haar Leraren:

Het feit is dat als ik Bombay niet in het grootste geheim had verlaten — zelfs sommige theosofen die ons bezoeken geloven dat ik thuis ben maar druk en onzichtbaar zoals

gewoonlijk — als ik niet zagezegd incognito was gegaan tot ik de heuvels bereikte en van de spoorlijn af sloeg om Sikkim binnen te gaan, ik er nooit onbelemmerd binnen had mogen komen, en M. en KH niet allebei in hun lichaam zou hebben gezien. Ik zou tegen die tijd dood zijn geweest. Oh, die gezegende gezegende twee dagen! Het was als in de oude tijd toen de beer mij een bezoek bracht. Dezelfde soort houten hut, een doos verdeeld in drie compartimenten als kamers, en staand in een jungle op vier pelikanenpoten; dezelfde gele chela's die geruisloos zweefden; hetzelfde eeuwige 'gul-gul-gul' geluid van de onuitblusbare chelumpijp van mijn baas; de oude vertrouwde lieve stem van onze KH (wiens stem steeds liever en gezicht steeds magerder en transparanter wordt); dezelfde entourage van meubels — huiden en met yakstaart gevulde kussens en schalen voor zoute thee, enzovoort⁵.

De onderstaande passage, uit *Personal Memoirs of H. P. Blavatsky* door Mary K. Neff (1937) verwijst naar een van de perioden van spirituele training die HPB onderging in Tibet, bij haar Meesters: EINDELIJK IN DE ASHRAMA VAN DE MEESTER ... Van HPB's leven in het huis van haar Meester vangen we maar weinig glimpen op. Een van de meest intieme hiervan is verrat in de volgende herinnering die ze in 1886 schreef:

Ik was weer (een scène van jaren geleden) in het huis van Mahatma KH. Ik zat in een hoek op een mat en hij liep in zijn rijkleding door de kamer, en Meester [M.] sprak met iemand achter de deur. 'Ik herinneren kan niet' — zei ik als antwoord op een vraag van hem over een overleden tante. Hij lachte en zei: 'Wat een grappig Engels gebruik je.' Toen voelde ik me beschaamd, gekwetst in mijn ijdelheid, en begon te denken (let wel, in mijn droom of visioen dat de exacte weergave was van wat er zestien jaar geleden woord voor woord had plaatsgevonden). 'Nu ik hier ben en alleen maar Engels spreek in verbale fonetische taal, kan ik misschien beter met hem leren praten'.

Om het duidelijk te maken: bij Meester gebruikte ik ook Engels, wat voor hem hetzelfde was, of het nu goed of slecht was, want Hij spreekt het niet maar verstaat elk woord dat ik in mijn hoofd zeg, en wat Hij zegt wordt mij duidelijk gemaakt — hoe zou ik — al zou je me doodslaan — nooit kunnen vertellen of uitleggen, maar het is wel zo. Met D(jwal) K(ul) spreek ik ook Engels, hij spreekt het zelfs beter dan Mah. KH. Toen, nog steeds in mijn droom, drie maanden later, zoals ik in dat visioen aanvoelde — stond ik voor Mah. KH, bij het oude gebouw dat afgebroken was, waar hij naar keek. En omdat Meester niet thuis was — hij studeerde Senzar in de kamer van zijn zus — vroeg ik hem me te vertellen of ik ze correct had vertaald en gaf hem een briefje met deze zinnen in het Engels. Hij las ze, en corrigeerde de interpretatie, las ze opnieuw en zei: 'Nu wordt je Engels beter. Probeer maar eens het weinige dat ik ervan weet uit mijn hoofd te halen.' En Hij legde zijn hand op mijn voorhoofd in het gebied van het geheugen en drukte zijn vingers erop (en ik voelde er zelfs dezelfde lichte pijn in als toen, en de koude rilling die ik had ervaren). Sinds die dag deed hij dat dagelijks met mijn hoofd, gedurende ongeveer twee maanden. Opnieuw verandert het tafereel en ik ga weg met Meester die mij terugstuurt naar Europa. Ik neem afscheid van zijn zus en haar kind en alle chela's. Ik luister naar wat

de Meesters mij zeggen. En dan komen de afscheidswaarden van Mah. KH, die naar mij lacht zoals hij altijd deed...⁶

In de volgende passage uit een brief van Mahatma KH aan zowel A.P. Sinnett als A.O. Hume, doet de Meester een poging om één van de mysteries van HPB's persoonlijkheid te verklaren, die soms verkeerd werd begrepen door beide Engelse heren:

Ik ben mij pijnlijk bewust van het feit dat de onsamenhangende wijze waarop zij gewoon is zich uit te drukken — vooral als zij opgewonden is — en haar vreemde manieren, haar naar uw mening tot een zeer ongewenst instrument maken van onze boodschappen. Niettemin, mijn beste Broeders, wanneer U eenmaal de waarheid hebt vernomen; wanneer U eenmaal is gezegd, dat deze onevenwichtigheid van geest, de schijnbare tegenstrijdigheid van haar uitlatingen en ideeën, haar nerveuze opgewondenheid, kortom, dat alles wat zo gemakkelijk de gevoelens verstoort van nuchter denkende mensen, wier opvattingen over terughoudendheid en goede manieren worden geschokt door zulke vreemde uitbarstingen van wat zij als haar humeur beschouwen, en die U zo zeer tegenstaan — wanneer U eenmaal weet, dat niets hiervan te wijten is aan enig gebrek van haar, kunt U er misschien toe worden gebracht haar in een heel ander licht zien. Hoewel de tijd nog niet geheel rijp is om U het geheim volledig mee te delen; en U nog nauwelijks bent voorbereid het grote Mysterie te vatten, ook al werd U dit verteld, ben ik op grond van het grote onrecht en kwaad dat werd aangedaan, gemachtigd U een blik achter de sluier te gunnen. Deze toestand waarin zij verkeert, hangt ten nauwste samen met haar occulte opleiding in Tibet, en is toe te schrijven aan het feit dat zij geheel alleen de wereld werd ingezonden om geleidelijk voor anderen de weg te bereiden. Na bijna een eeuw van vruchteloos zoeken, moesten onze chefs gebruik maken van de enige gelegenheid die er was een Europees lichaam op Europese bodem te zenden om als een verbindingsschakel te dienen tussen dat gebied en het onze. Begrijpt U dat niet? Natuurlijk niet. Herinner U dan alstublieft wat zij probeerde uit te leggen en wat U uit haar woorden redelijk duidelijk werd, namelijk het feit van de zeven beginselen in een volledig menselijk wezen. Welnu, geen man of vrouw, tenzij hij een ingewijde is van de 'vijfde kring', kan het besloten gebied van Bod-Lhas⁷ verlaten en in de wereld terugkeren als een integraal geheel — als ik die uitdrukking mag gebruiken. Minstens één van zijn zeven satellieten moet om twee redenen achterblijven: de eerste is dat de noodzakelijke verbindingsschakel, de draad van transmissie moet worden gevormd — de tweede dat daarin de zekerste waarborg ligt dat bepaalde zaken nooit worden onthuld. Zij is geen uitzondering op de regel, en U hebt een ander voorbeeld gezien — een man van hoge intellectuele ontwikkeling— die één van zijn huiden moest achterlaten; en die daarom als hoogst excentriek wordt beschouwd. Het gedrag en de status van de overige zes hangen af van de inherente eigenschappen, de psychofysiologische eigenaardigheden van de persoon, en in het bijzonder van de eigenaardigheden die worden overgebracht door wat de moderne wetenschap 'atavisme' noemt. Gevolg gevend aan mijn wens, heeft mijn broeder M U door bemiddeling van haar een zeker voorstel gedaan, als U zich dat herinnert. U behoefde het slechts aan te nemen en op elk gewenst tijdstip zoudt U zich een uur of langer hebben kunnen onderhouden met de werkelijke baitchooly om mee te praten, in plaats van met de in psychologisch opzicht gekortwiekte met wie U gewoonlijk moet omgaan⁸.

HPB kende, lang voordat ze in 1889 *De Stem van de Stilte* publiceerde, een van de belangrijkste waarheden van het spirituele Pad: *Neen, kandidaat voor de verborgen leer van de Natuur! Mocht men in de voetstappen treden van de heilige Tathágata, dan zijn deze gaven en vermogens niet voor het Zelf.* (Fragment Drie, vers 285)

In een wereld die dagelijks egoïsme en egocentrisme verheerlijkt, schittert haar voorbeeld als een ster aan een diep donkere hemel. Haar voorbeeld wordt zelf een les: vergeet het zelf in dienst van alles wat leeft. Toen ze in mei 1891 stervende was in haar huis in Londen, waren haar laatste woorden tot Isabel Cooper-Oakley: *Houd de verbinding ongebroken! Laat mijn laatste incarnatie geen mislukking zijn.* Zij was de levende schakel met de wereld van de adepten, de Meesters van Wijsheid en Mededogen, een wereld van volmaakt altruïsme, van vrede en verzaking van alles wat met het zelf te maken heeft. Cynici beweerden dat de schakel bij haar dood verbroken was. Maar ze zagen niet dat deze nog steeds levend was in elke theosoof die ernaar streefde om dienstbaar te zijn, dieper te onderzoeken, hun hart te reinigen, hun geest te zuiveren, zichzelf te vergeten. De verbinding is een spirituele revolutie die niet gestopt kan worden. De verbinding met de Wijzen, die HPB belichaamde, stierf niet. Hij verlichtte vele levens, troostte veel zielen en stimuleerde een wereldwijde beweging. Zij leeft onder ons als de ziel van de theosofie in de praktijk gebracht.

Vertaling Margreet Mantel

Voetnoten

1. *De Mahatma Letters to A. P. Sinnett*, Brief 92, chronological ed. (Chon.)
Barker A.T. *De Mahatmabrieven aan A.P. Sinnet*, (NL) Brief 54 p. 350
2. Chron. Lett. 22, NL brief 26 p.223
3. Chon. Lett. 45, NL brief 44 p. 291
4. Barborka G. *H.P. Blavatsky, Tibet and Tulku* Theosophical Publishing House, Adyar, Madras, 1966, resp. pagina 116, 121, 122
5. *The Letters of H. P. Blavatsky to A. P. Sinnett*, T. Fisher Unwin Ltd, Londen, 1925, brief 19).
6. Neff M. K. *Personal Memoirs of H. P. Blavatsky* Rider & Co. Paternoster House, E.C. Londen 1937) p. 147
7. *Goddelijke Heersers*
8. (Chron. Lett. 22, NL Brief 26 p. 223)

